

шрифтом Брайля; у гуртожитках облаштовані кімнати для студентів з інвалідністю та наявні пандуси;

Гуртожитки університету також пристосовані до потреб студентів з інвалідністю: наразі вони проживають у кімнатах на першому поверсі, постійно здійснюється супровід умов проживання цих студентів.

Університет дає можливість таким студентам не тільки отримати відповідну кваліфікацію, сучасну професію, а й допомагає у працевлаштуванні. Таким чином, цілісно вибудована система соціально-психологічної підтримки студентів з інвалідністю дозволяє їм досягнути високих результатів не тільки в навчальній, а й у творчій та професійній діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, тенденція щодо зростання контингенту студентів з інвалідністю поставила у число пріоритетів діяльності УДПУ імені Павла Тичини необхідність розв'язання проблеми навчання і соціального розвитку цих осіб, створення новітніх технологій покращення якості життя, запровадження дієвої системи соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму, розробці методичних рекомендацій щодо оптимізації їхніх сильних сторін на шляху до соціальної інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безлюдний О.І, Кравченко О.О., Войтовська А.І. Навчально-реабілітаційний та соціально-виховний супровід студентів з обмеженнями життєдіяльності. *Народна освіта*. Випуск №2(38), 2019 р. С. 71-78. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/11703/1/Bezlyudnyi%2C%20Kravchenko%2C%20Voitovskaya.pdf>

2. Кравченко О.О. Система соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного туризму. *Науковий вісник ужгородського національного університету*. 2022. ВИПУСК 1 (50). С. 138-145. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/43002>

УДК 373.3.064.1:364-787.24

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Криштофік Юлія, магістрантка,
Полтавський національний
педагогічний університет імені
В. Г. Короленка
науковий керівник доц. Березан В. І.

У статті розкрито особливості й важливість соціально-педагогічної роботи вчителя початкової школи в нових соціальних реаліях. Акцентовано увагу на соціально-педагогічній роботі вчителя початкової школи із сім'ями, що опинилися в складних життєвих обставинах.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, вчитель початкової

школи, сім'я, складні життєві обставини.

The article reveals the peculiarities and importance of the social-pedagogical work of a primary school teacher in new social realities. Attention is focused on the socio-pedagogical work of an elementary school teacher with families in difficult life circumstances.

Key words: *socio-pedagogical work, primary school teacher, family, difficult life circumstances.*

Постановка проблеми. В період військової агресії, яку переживає українське суспільство, кількість дітей і сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах (СЖО), збільшилася в рази у порівнянні попередніми роками, і, на жаль, сьогодні складні життєві обставини можуть настати в житті кожного з нас.

В умовах війни за різними дослідженнями стали біженцями від 8 до 9 мільйонів українців, близько 6 мільйонів стали вимущено переміщеними особами всередині країни. 2,3 мільйона дітей стали біженцями, тисячі дітей були примусово депортовані на територію росії [1, с. 5]. За даними Офісу генерального прокурора України з 24.02.2023 р. по 7.05.2023 р. втрати серед українського цивільного населення склали 23606 чоловік, з них 8791 людина загинула, 14815 поранено. На 4.06.2023 р. загинуло 485, поранено 1005 дітей. Така сумна статистика змушує здійснювати соціальну і соціально-педагогічну діяльність з сім'ями з СЖО не тільки професіоналам, а й найближчому оточенню, зокрема учителям початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема соціально-педагогічної роботи з сім'ями, які опинилися в СЖО, активно досліджується вітчизняними вченими і практикаками. Різні аспекти цієї проблеми представлені в дослідженнях таких науковців як М. Л. Буянов, А. А. Іванцова, І. М. Клемантович, М. М. Плоткін, І. М. Трубавіна, В. М. Целуйко та ін.

Метою статті є аналіз теоретичних аспектів соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів з сім'ями з СЖО.

А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола визначають сім'ю як малу динамічну групу спільно проживаючих людей, пов'язаних сімейними відносинами (шлюбом, родинністю, усиновленням, опікою), формуванням спільноти та задоволенням соціально-економічних та інших потреб, взаємними моральними відносинами, відповідальністю [6, с. 42–44].

Сім'ї можуть потрапляти у категорію складних життєвих обставин (СЖО) через деякі обставини, які змінюють звичний ритм життя. Це може бути тимчасова втрата роботи або працездатності, розлучення батьків, насилля у сім'ї тощо. Сьогодні до таких обставин додалася шкода, завдана бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, та їх наслідки [5].

Соціально-педагогічна робота з сім'єю, що опинилася у складних життєвих обставинах – це система взаємодії соціальних педагогів, органів держави, суспільства та сім'ї, спрямована на поліпшення матеріально-побутових умов життєдіяльності сім'ї, розширення її можливостей у реалізації прав і свобод, визначених міжнародними і державним документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку усіх

її членів [6, с. 48].

Зрозуміло, що вчитель має усвідомлювати, що це потребує підвищення рівня його професійної кваліфікації, а майбутні вчителі початкової школи під час навчання у ЗВО повинні свідомо опановувати основи соціально-педагогічної діяльності та її прикладні функції. Соціально-педагогічна робота вчителя початкових класів не повинна повторювати роботу соціального педагога як учасника колективу, а лише доповнювати її, закріплювати всі види діяльності та тенденції.

У понятійному апараті соціальної педагогіки використовується таке визначення соціально-педагогічної діяльності соціального педагога – це вид професійної діяльності, метою якої є створення сприятливих умов для соціалізації, загального розвитку особистості, індивіда, задоволення його соціокультурних потреб або відновлення суспільно прийнятних способів життя.

У більшості досліджень стверджується, що соціально-виховна діяльність вчителя початкової школи є видом його професійної діяльності, що базується на загальнофілософських, психолого-педагогічних трактуваннях його сутності, структурує і водночас уособлює соціальний аспект; органічна частина професійно-педагогічної діяльності вчителя початкової школи, структурно-динамічна сукупність цілеспрямованих соціально-виховних заходів, реалізованих у мікросоціумі, метою яких є підтримка розвитку та соціалізації дітей [4, с. 45].

Соціально-педагогічна та педагогічна діяльність має спільні та відмінні риси. Спільним для них є те, що вони виконують однакову функцію в суспільстві – соціального наслідування, соціокультурного відтворення та розвитку людини. Найважливіша відмінність соціально-педагогічної дії полягає в тому, що потреба виникає тоді, коли у дитини чи групи виникають проблеми. Оскільки соціально-виховна дія передбачає індивідуальність, вона є цілеспрямованою, локальною і відноситься до категорії людських занять.

У системі освіти метою соціально-педагогічної дії є клас дітей з особливими освітніми потребами, які разом навчаються в початковій школі і тому, потребують соціалізації в нових умовах. Серед них особливу групу становлять діти зі значними відхиленнями в розвитку розумової діяльності, мовлення, сенсорної, рухової, емоційно-вольової сфер, які неминуче обмежують можливості особистості для життєдіяльності, соціалізації, навчання та життя в суспільстві.

Метою соціально-педагогічної діяльності є створення сприятливих умов для фізичного, соціального, психічного, морального та інтелектуального розвитку вихованців, попередження негативних явищ, надання їм всебічної соціально-психологічної та педагогічної допомоги у розвитку та самореалізації в процесі соціалізації. Мета визначає завдання і зміст діяльності, форми її здійснення і пов'язані з цим форми організації. Від того, наскільки точно визначено обраний зміст, методи і форми, залежить кінцевий результат соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи [3, с. 57].

Соціально-педагогічна дія є комплексним блоком, що включає такі структурно-змістовні компоненти: мета, мотивація, спілкування, процес,

оцінка результатів [2, с. 16].

1. Цільовий компонент (мета) соціально-педагогічної дії або цілепокладання вимагає визначення мети соціально-педагогічної дії в конкретній практичній ситуації та ракурсі (прогностична діяльність) і завдань, які фахівець має вирішити у взаємодії з дітьми. Головна мета визначає спрямованість соціально-педагогічної діяльності, проміжні цілі – це завдання, які служать засобом досягнення поставленої мети.

2. Мотиваційний компонент є рушійною силою поведінки людини. Процес визначення бажання дітей мотивувати повинен включати дерево цілей «Я хочу отримати».

3. Соціально-виховна дія має комунікативний характер. Під комунікативним компонентом розуміють взаємодію педагога та дітей, метою якої є оптимізація механізмів роботи особистості чи соціальної групи. Педагог будує міжособистісні, групові та громадські стосунки.

Спілкування визначається тим, як ви спілкуєтеся з різними групами людей: сором'язливе, агресивне, замкнуте, підозріле, балакуче, та тим, хто шукає та вимагає справедливості чи підтримки.

4. Процесуальна складова – це певний вибір змісту та виду діяльності, її техніки. Завдання технології – розробити ефективні методи цілеспрямованого впливу.

5. Компонент ефективності включає моніторинг та оцінку виконаної роботи.

Таким чином, соціально-педагогічна діяльність у початковій школі – це професійна діяльність учителя, метою якої є виконання освітніх, виховних, розвивальних і соціально-виховних завдань через гармонізацію взаємин між дітьми.

Висновки. Отже, метою соціально-педагогічної діяльності є створення сприятливих умов для фізичного, соціального, психічного, морального та інтелектуального розвитку вихованців, попередження негативних явищ, надання їм всебічної соціально-психологічної та педагогічної допомоги у розвитку та самореалізації в процесі соціалізації. Мета визначає завдання і зміст діяльності, форми її здійснення і пов'язані з цим форми організації.

У роботі з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах, учитель початкової школи є членом команди, що намагається поліпшити умови життєдіяльності сім'ї та розширити її можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз системи правосуддя щодо неповнолітніх, які перебувають у конфлікті з законом, в Україні : звіт за результатами дослідження / Т. Бугаєць, Д. Кобзін, Б. Неткова, Н. Пашко, А. Черноусов, С. Щербань ; за заг. ред. О. Калашник. Київ, 2023. 107 с. URL: <https://rm.coe.int/report-juv-just-final-version-ukr-2768-8209-9719-5/1680aae837>

2. Артюшкіна Л. М. Соціальний педагог школи: теорія та практика роботи : навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Соціальна педагогіка». Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. 124 с.

3. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи : монографія. Київ : Ін-т проблем виховання АПН України, 2006. 457 с.

4. Ганькович Я. О. Соціально-педагогічна діяльність вчителя сучасної початкової школи. *Збірник наукових праць Мукачівського державного університету*. 2019. http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3350/1/Chekan_Theoretical-methodical.pdf.pdf

5. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII : редакція від 27.04.2022, підстава – 2193-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

6. Рудкевич Н. *Методика соціально-педагогічної роботи : навч.-метод. посіб.* Львів : Растр-7, 2021. 324 с.

УДК 159.955-053

ОСОБЛИВОСТІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ОСІБ РІЗНОГО ВІКУ

Котломанітова Галина,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний
педагогічний університет імені
В. Г. Короленка

Закутня Інна,
студентка, Полтавський національний
педагогічний університет імені
В. Г. Короленка

У статті порушується проблема розвитку критичного мислення особистості. Висвітлені особливості процесу критичного мислення у різні вікові періоди життя. Означені окремі способи розвитку критичного мислення в осіб різних вікових категорій.

Ключові слова: мислення, критичне мислення, особи різного віку, дитина, підліток, дорослий.

The article presents the problem of the progress of critical thinking of a person. The features of the process of critical thinking at different age periods of life are elucidated. Separate ways of progressing critical thinking in people of different age categories are identified.

Key words: hinking, critical thinking, people of different ages, child, teenager, adult.

Постановка проблеми. Соціальні зміни та новітні досягнення сучасної науки і практики ставлять високі вимоги до самостійного, продуктивного, творчого мислення особистості. У сучасному світі, де інформаційний потік неперервно зростає, критичне мислення стає все важливішою здатністю. На сучасному етапі розвитку демократичних засад в українському суспільстві, побудови громадянського суспільства в Україні надзвичайно важливо всіляко сприяти виробленню в людей уміння критично мислити, об'єктивно оцінювати різноманітні явища, процеси, події. Люди різного віку мають змогу